

credit foto: Silvia Colfescu

DOINA JELA

Doina Jela (n. 1951, Vadul, județul Constanța) a absolvit în 1974 Facultatea de Filologie, secția română-franceză, a Universității din București.

Între 1974 și 1990, a lucrat ca profesoară iar între 1990 și 2010 ca ziaristă și coordonatoare de colecții de istorie recentă, memorii, jurnale sau convorbiri la Humanitas și la Curtea Veche.

A debutat editorial în 1995 cu volumul *Cazul Nichita Dumitru* la Humanitas (reeditat în 2010 de Curtea Veche). Au urmat alte unsprezece cărți, printre care *Drumul Damascului. Spovedania unui fost torționar* (Humanitas, 1999, 2002, Corint, 2019), *Lexiconul negru* (Humanitas, 2001), *O sută de zile cu Monica Lovinescu* (Vremea, 2008, 2019), *Villa Margareta* (roman, Polirom, 2015), *Efectul fluturelui* (roman, Polirom, 2018) și *Pe cont propriu. Jurnal – 1990-1995* (Corint, 2021).

În paralel, a tradus *Cartea neagră a comunismului* (în colaborare) de Stéphane Courtois sau autori precum Edouard Behr, Boris Souvarine, Marguerite Yourcenar, Olga Lossky etc. ■

DOINA JELA

22 octombrie, luni,
înainte de plecarea la clinică

Secretara generală de redacție, C.C.-ul nostru, ordonat și metodic, ca de obicei, m-a întrebat dacă nu trebuie să înregistreze manuscrisul primit. Îi spun, simulând indiferența, că aș prefera să mă uit întâi eu pe el. Da, dar poate măcar să-l repartizeze după domeniu: socio-umane, spiritualitate, biblioterapie, *self-help*, dezvoltare personală. Nu știu deocamdată ce e, îi spun, și-l acopăr copilărește cu o revistă *Steaua*. Cât pe ce să-i spun: voi face un abuz și îl iau așa, neînregistrat, dar m-am abținut să nu dau proporții nepotrivite cazului. Să nu dai proporții, asta îmi spune ceva… Nu dau proporții, dar nu m-am dus nici la masă, cu colegii, am stat și l-am păzit cum își păzește Linda ciolanul îngropat în parc, la rădăcina platanului. Am ieșit doar la o cafea, în

cealaltă aripă a Casei Scânteii, făcând eforturi uriașe să nu dau proporții. În lipsa mea, C.C.-ul a revenit după pauza de masă, a dat la o parte revista *Steaua* și mi-a lipit pe plicul lăsat de Rafael un post-it, pe care a scris de mână: *Manuscris de evaluat și de restituit, eventual, autorului – Data intrării – miercuri 17 oct. 2012.* Drăguță, nu mi-a dat un termen pentru evaluarea lui. Nu mă simt în stare nici să-l deschid, pentru moment. Și o parantează, că aproape uitasem: lui G.A. i se pare că nu ne interesează Besançon. Are dreptate, așa cum am presupus și eu, „chestiile senzaționale" descoperite de el sunt în România niște banalități.

Nu mă simt în stare de nimic înainte de a bifa ca rezolvată treaba cu CT-ul recomandat de orelistă. Adevărul este că mi-e frică. Niciodată n-am observat cât de tare seamănă frigul cu frica. Am avut revelația asta de dimineață, așteptând în holul clinicii Gral să-mi vină rândul. În loc să simt ceea ce chiar îmi era, frică, mă străbătea un fior de frig de parcă m-aș fi aflat într-un congelator, deși era o dimineață frumoasă de octombrie, cum numai la București am avut vreodată parte să trăiesc. Și, curios, stând pe bancheta nouă-nouță, din melamină, a clinicii echipate cu fonduri europene, l-am văzut pe T.B., fostul meu coleg din a XII-a. El nu m-a văzut sau nu m-a recunoscut. Personalul medical nu se uită niciodată în jur, nu are nimeni vreun interes să identifice printre pacienți cunoștințe, prieteni, rude, ca să nu fie obligați să facă cine știe ce intervenții. S-a extins, se pare, și-n clinicile private deprinderea asta, ca și aceea de a nu respecta ora când ai fost programat, ca și aceea de a băga peste rând, fără programare, și chiar ca și aceea de a aduce flori și mici atenții. Într-un fel, toate sunt explicabile, personalul din clinicile private este tot personalul din clinicile de stat. Mică secvență și cu T.B. La fel de cabotin ca pe vremuri, când îl porecleam Ostap Bender, marele maestru al combinațiilor, doar că atunci voia să se facă nu medic, ci actor, trecea pe holuri vorbind la telefonul mobil, nu pentru cel din telefon, ci pentru publicul de pe băncile și scaunele din holul clinicii: „Nu, nu o operez azi, ci joi. Am spus, domnule, nu azi". Răspicat, autoritar. Verificând dintr-o privire dacă toată lumea l-a auzit, ochii lui cad pe mine și trec mai departe, fără să mă recunoască și, din prudență, poate recunoscând pe altcineva,

reformulează: „CO operăm joi”. Medic deci, nu actor, decât, poate, în timpul liber, dacă s-a preluat și la noi această inteligentă idee să practici în timpul liber, ca amator, o îndeletnicire artistică: vioară, sau acuarelă, sau actorie. T.B. era tot frumos, tot subțire, elegant, distins, blond, purta o cipilică în formă de ciurel, cu margini brodate, armenească. Ce să mă mai chinui să dau o formă secvenței? Ideea este că până m-a chemat asistenta, propoziția lui, care străbătea holul în sus și-n jos, a mai trecut prin câteva reajustări: 1. Pe pacientul respectiv, o femeie, T.B. îl operează joi. 2. Femeia se operează joi. 3. Va fi operată joi, da, de profesor, așa cum am vorbit, chiar nu înțelegi? Pe scurt, nu am reușit să aflu dacă T.B. devenise medic și opera joi, singur sau făcând mâna a doua pe lângă profesor ori devenise doar brancardier în clinica Gral. Sigur e că rămăsese la fel de frumos și de aerian ca ultima dată când am dansat cu el, la banchetul de la sfârșitul liceului, pe terasa de la Vraja Mării, când îmi spunea că va ajunge la Hollywood și acolo, dacă va primi ordinul să se culce cu Ava Gardner, care ar trebui să aibă vreo sută douăzeci de ani când o să ajungă el, o va face. Ori s-a răzgândit, ori între timp iubita lui, Ava Gardner, a murit. Acum îmi aduc aminte că nedespărțit de T.B., părintele democrației și titanul gândirii, era, cum altfel, și un Ippolit Matveevici, dar figura lui am pierdut-o complet. Dansam și-mi spunea că niciodată nu i-a plăcut să fie cine este. M-a înduioșat atunci sinceritatea lui. Nu am fost îndrăgostită de el, pur și simplu m-a înduioșat. N-a înțeles asta și cred că a suferit în vara aceea. S-a vindecat cosind iarba în grădina bunicilor și ratând admiterea la facultate. Simpatia pentru el mi-a rămas. Preferam suferința asta a lui, că altcineva a decis ca el să fie cel care este, decât suficiența cuiva pentru care problema nu se pune. Pentru Rafael, de exemplu, cel puțin pentru cel de azi, problema pare să nu se mai pună. Trebuie să-i iau manuscrisul, că-mi place sau nu, acasă…

Acasă, mesaj-bombă pe *répondeur*. Tipul care mă găzduiește mai stă o săptămână în țară și ar dori să-și vândă apartamentul. Îl sun eu. Da, așa e, ar vrea să-l vândă, nu mâine, dar totuși, în perspectivă… A văzut, înțelege, mă păsuiește trei luni,

apoi dă anunțul. N-o să mă trezesc la ușă cu un du-te-vino acum, când draperia este plină de fișe prinse în bolduri într-o ordine clară, când am un contract să predau cartea în câteva săptămâni… Abia acum îmi dau seama că locul chiar îmi plăcea. Un lac la trei sute de metri, un râu la o sută de metri, parcul unde s-o scot pe Linda să alerge, un loc de parcare sigur și chiar apartamentul acesta în care nu lipsește absolut nimic, nici măcar pernița de călcat umerii rochiilor sau testeaua de ace, în care cei doi bătrâni, decedați unul după altul la interval de câteva săptămâni, adunaseră într-o viață tot ce îi trebuie unui om și lăsaseră acest tot într-o ordine în care îți vine să calci cu evlavie. Nepotul, stabilit în Germania, nu ține să păstreze mai nimic. Îl înțeleg. Dacă eu am prins niște rădăcini firave aici, în cinci luni, el n-a stat nicio zi. Pe cei doi i-au îngrijit de fapt vecinii, iar când cel care-a murit ultimul, femeia, l-a chemat, el i-a cerut unui prieten să vină să vadă ce se întâmplă, iar acela i-a pus bătrânei în față un testament în favoarea nepotului, i-a ghidat mâna să-l semneze și asta a fost tot.

Altfel, nu e nicio problemă. Chiar rădăcini n-am prins. Nu am făcut aproape nicio cunoștință și nu m-am împrietenit cu nimeni. Decât cu *Miminte*, dacă ocheadele noastre tăcute pot fi numite împrietenire. Miminte este un băiețel plăpând, încruntat, care se uită cu sfială la Linda, deloc prietenoasă cu copiii, iar mie îmi surâde de parcă mi-ar cere ajutor. L-am botezat așa fiindcă, la un moment dat, când el a schițat un gest de apropiere, iar Linda i-a răspuns cu un mârâit, copilul s-a retras șoptindu-i cu o înțelepciune de adult trecut prin multe suferințe să fie *miminte*. Până acum, îl vedeam mai rar, în weekend, cu o bunică. Acum, se pare că a început să meargă la *grădi*. Îl duce o mamă, mai mult pe sus, el aleargă, aproape zboară pe lângă ea, cu brațul mult și nefiresc întins în sus, cu o mutriță chinuită, bătrânicioasă. Îmi amintește de Céline, furios împotriva clișeului prostesc despre fericirea de a fi copil: „Nici să mă șterg la cur cum trebuie nu am avut timp vreodată în copilărie. N-am auzit decât *mai repede, mai repede, mai repede*…” Vechea poveste, vechiul lanț al nefericirilor. Mama lui Miminte are o înfățișare nefericită, fiindcă și ea a avut o mamă nefericită, care la rându-i

a avut o mamă nefericită. Tot rămâne întrebarea dacă a fost așa de nefericită, de ce Dumnezeu l-a făcut pe *Miminte*?

Manuscrisul adus de Rafael

Ciocăneam de trei ori și așteptam, numărând rar până la trei sute, fiindcă trei sute împărțit la șaizeci fac cinci, iar eu atâtea minute știam că trebuie să aștept și știam că, numai dacă nu iese nimeni, trebuie să deschid cu cheia. Uneori mai așteptam de la mine, încă două minute, necronometrate. Iar acestea două mi se păreau de fiecare dată al naibii de lungi și este posibil, tocmai din cauza asta, să fi fost mai mult de două, patru sau tot cinci sau câteodată chiar zece. Dar înțelegerea n-o respectam niciodată întocmai, cinci minute precedate de trei bătăi energice, astfel că ajunsesem cu timpul să nu-i mai dau aproape nicio importanță și să fac mișcarea automat, neștiind niciodată de ce mă temeam mai tare în acel interval: să intru și să-l găsesc într-o postură necuviincioasă (*De ce necuviincioasă, bătrâne, unde vezi tu necuviința aici?*) sau să-l aflu chiar așa cum se temea el că o să-l aflu, doar de-aia îmi încredințase cheia (*Aia da postură necuviincioasă, bătrâne!*), se referea la postura în care te pune moartea, adică să-l găsesc cadavru (și-mi cita din nou din poemul acela medieval cu gizanți, la care traducea de nopți întregi, în care carnea putrezește roasă de viermi, oasele albesc etc.). Și, ca să fiu obiectiv, pe Vlad îl puteai găsi oricum.

Din garsoniera lui, numită în contractul de închiriere apartament, ca și a mea, nu mai auzisem de cinci sau șase ore niciun zgomot, decât apa țârâind obsedant la chiuveta din bucătărie, dar prin ușa întredeschisă se zărea lumina și, în stăruința de a-mi închipui ce se petrece dincolo de ea, îl vedeam foarte bine stând pe marginea divanului, cu coatele pe genunchi și cu capul prins între mâini – „poza" lui, o citez pe Ioana, eu nespunându-i neapărat așa, fiindcă sunt de părere că orice om în dificultate are tendința asta, să-și așeze pe figură o mască, și că ea asta și este, o peliculă, o pojghiță, pe care sufletul în dificultate o secretă, protejându-se.

Și intrasem ezitând, aproape ca de fiecare dată, fiindcă știam, pe de altă parte, că „poza" aceea nu era pentru mine și fiindcă oricât de clară fusese înțelegerea noastră, mereu mă simțeam un intrus când, după zece-cincisprezece minute, în care nu dădea niciun semn că sesizase prezența cuiva în preajma lui, Vlad întorcea cu greu capul în direcția mea și atunci vedeam în ochii lui congestionați dezamăgirea că sunt eu. Dar o dezamăgire atât de sinceră și de neascunsă, deși nu dura decât o fracțiune de secundă, o suferință atât de intensă, deși atât de teatrală, încât în acea fracțiune doream literalmente să mă transform în Letiția. Și, din nou, aud replica promptă, sarcastică a călăului meu: „Și nu te-ai transformat tu chiar niciodată, maestre?"

Era ordine în camera lor. Sau, mă rog, nu acesta este cuvântul potrivit. Ordine propriu-zisă se întâmpla să fie mult mai des înainte, mai precis, până în urmă cu șase luni. Și la fel, tot până atunci, se întâmpla mult mai des să te șocheze curățenia din unele zile, poate prin contrast, și pentru că nu rezista mult. Curățenia era primul lucru pe care-l făcea fiecare „străină" care poposea (*pescăruș pe catarg*) în casa lui Vlad, unde, în loc să-și tragă sufletul după *furtunile din larg și după zborul îndelungat*, se apuca să lustruiască, să frece cu Tix, să răzuiască, să șteargă, să aspire, să spele și să vopsească. Și, în final, invers decât în povestea cu Fata Moșului, care-și alege la plecare răsplata cea mai modestă, aici, recompensa, foarte prețuită, se pare, era dreptul fiecăreia de a-și lăsa în casa lui Vlad amprenta, semnul personalității ei distincte. Semn pe care Vlad îl respecta generos și imparțial, ecumenic de-a dreptul, fiindcă, adesea, semnele nu se armonizau deloc și-i transformaseră micuțul cămin într-un fel de bazar de orășel de provincie, din Ilf și Petrov.

Acum arăta cu totul altfel. Și nu doar pentru că, înainte de a aduna păianjenii (cu care conviețuise pașnic vreo lună, declarând că orice admirator al lui Eminescu ar trebui să aibă respect pentru ei), Letiția umpluse cazanele din spatele blocului cu toate acele „semne" și „amprente" – *n-am aprehensiuni*, explica, *dar sunt eterogene* – și mă ruga să o ajut să le adune, una câte una: milieul scrobit, imaculat, așezat cu colțișorul fix pe mijlocul claviaturii mașinii de scris a lui Vlad, o Olivetti; aplica

de alabastru, cu trandafiraşi şi îngeri, de deasupra dulapului cu veselă; oglinda înrămată într-o inimă de porţelan dată cu bronz; puişorii, balerinele, beţivii, peştişorii, sticlele goale de băuturi străine, învelite în tot felul de împletituri, fructele de plastic şi fructierele de sticlă sidefată şi toate acele nimicuri care, neavând ceva în comun, păreau aduse de apă. Acum, tot apartamentul avea un fel de coerenţă emoţională, care nu ştiu exact din ce detalii se compune, nici ordine, nici curăţenie propriu-zisă, deşi era într-o măsură decentă şi asta. Era viu, cum este numai o casă în care trăieşte o femeie, o „permanentă". Adică, o pereche, mă rog, aşa nebună cum era perechea aia, şi provizorie, şi imposibilă: Vlad şi Letiţia. Parcă respira acea casă. Desigur, nu mai intrasem demult la ei, în absenţa lor, de aceea şi vedeam atât de bine toate astea. În ciuda faptului că nu era chiar ordine şi nici cine ştie ce curăţenie.

Divanul, nedesfăcut de două seri, probabil, era acoperit de cărţi şi de caiete şi de teancuri răvăşite de manuscrise.

Unul dintre ei avusese nevoie de ele sau, pur şi simplu, golise sertarele în căutarea vreunei hârtii. (Dacă nu cumva, acum mă gândesc, la transcriere, nu trecuse pe acolo chiar Călăul meu.) Bătrâna lui Olivetti, strivită, sufocată de foi, de tăieturi din ziare, reviste, dicţionare, cărţi şi, deasupra, o pagină de calendar înfăţişând o negresă goală, cu un fund uriaş, în racursi, cu o mutră întoarsă peste umăr, zâmbind ademenitor, infect. O domesticire completă nu putea pretinde nimeni de la un ins ca Vlad. Adevărat că, după frunzuliţele lipite de fundul negresei, sticlă de lampă nr. 12, se putea deduce că pagina folosise la împachetarea unei legături de pătrunjel. Deasupra mormanului, trona un codru de pâine veche, muşcat pe toată lăţimea, şi nelipsitele coji de usturoi împrăştiate peste tot. Ceaşca de cafea, cu zaţul crăpat ca un sol lunar şi aproape verde. Rezemată de ea, o coală de cerere pe care scria cu litere de şablon, în tuş, îngroşate I MUST BE PAID IN ADVANCE. Era opera Letiţiei şi probabil fusese un afiş, se cunoştea după urma piunezei. Probabil, Vlad fusese cel care schimbase numărul „gazetei lor de perete", fiindcă pe tocul uşii bucătăriei stătea prins în piuneze alt „material". O caricatură de-a dreptul obscenă, un trup scheletic, adus de spate, cu un sex de lungimea picioarelor, desenat în unghi drept faţă de acestea,

alerga după un câine cu cap de om, întors la spate, cu o expresie de groază lubrică în ochi. Comentariul, ca și desenul, era făcut de mâna lui Vlad: GASTON BACHELARD PREGĂTINDU-SE SĂ-L ÎNFUNDE PE SIGMUND FREUD.

Pe biroul Letiției era ordine. Mașina ei, o Erika aproape nouă, cochetă, aștepta, cu hârtiile albe între indigouri și cu tamburul răsucit peste primul rând. Alături, numeroase hârtii cu urme de lipici, dar răsfirate, ca și cum, în ultimele clipe, Letiția ar fi vrut să le poată citi pe toate odată. Pe una scria: *Vino odată, se acoperă orașul de dune. Compared to Constanța, Sahara is nothing. Mi-e al dracului de-al dracului de-al dracului de dor de Letiția.*

O alta, pătată cu dâre de vin roșu și aproape ștearsă, un bilet scurt, în mijloc, cu acel scris al ei din care nu se mai vedea decât sfârșitul cuvântului „iartă-mă" și „plec pentr", iar, deasupra, scrisul furios, cu penița apăsată dublând literele, de-a curmezișul paginii: „*MINCINOASĂ, DEZGUSTĂTOR, GREȚOS DE MINCINOASĂ. I hate every bit of you, girl!!!*"

Acela era Vlad în dispoziția lui de *scăndălău*. Pe o altă hârtie, plină de tot felul de însemnări ale lui Vlad, sarcini, sticle, borcane, flori și vapoare desenate pe margini, întrerupte, contrapunctic de sexe în erecție și chiar de liste pe orizontală cu același cuvânt de patru litere

p…,
p…,
p…,
p…,

atent desenate, ca niște enluminuri, uneori, ca niște caligrame, alteori, probabil, în orele lungi ale vreunei ședințe interminabile la care participase, Letiția înconjurase pe la mijloc un rând care, probabil că, altfel nu s-ar fi văzut: *I hate everything that is not you*.

Și pe un bilet, cu un scris calm, armonios și care parcă râdea:

„Da, bine, răcitura a fost ieșită din comun de bună și de gustoasă. De aceea am mâncat-o toată. Te iubesc și te pup pe care ureche vrei."

Și, risipite pe covor, totuși, ferite de picioare neatente, cele câteva zeci de discuri ale lor cu copertele zdrențuite de atâta umblat cu ele: Mahalia Jackson, Fabrizio De André, Brel, Piaf, Vîsoțki, Magomaev, Paganini.

Nu numai vie era casa, pentru oricine ar fi avut privilegiul să o examineze ca mine, pe îndelete, dar datorită acestor mesaje de dragoste, cam furtunoasă, ce-i drept, parcă răsuna de vocile lor. Care nu rosteau întotdeauna doar asemenea mesaje, bineînțeles. Dovadă, necesitatea acelui REGULAMENT DE ORDINE INTERIOARĂ, pe care nu-l mai văzusem acolo, deasupra biroului ei, lipit probabil cu pastă de dinți. Foarte amuzant era în întregime, dar nu-mi amintesc decât un articol, ultimul:

În spațiul acestei locuințe, colocatarii vor folosi, adresându-se unul altuia, unul dintre apelativele enumerate mai jos: Iubito/ule, draga/ul mea/u, bucuria mea, *sweetheart*. În cazurile excepționale sau extreme, se vor folosi numele (de botez sau de familie).

Și pe polița de lângă biroul ei, borcanul uriaș, provenit din carcasa de sticlă a unui acumulator, cu apa cam tulbure, în care se lăfăia Carasul Vasile, cel salvat de la moarte de Letiția cu două luni în urmă când îl descoperise viu printre peștii răsturnați din tolba de pescuit a lui Vlad.

Dedesubt, scris pe o etichetă ca de la muzeu, cu litere de tipar, suficient de particularizat ca să recunosc scrisul lui, CARASUL VASILE, SINGURUL PEȘTE VIU DIN ACVARIU.

Inscripție misterioasă la prima vedere, ținând cont de faptul că respectivul caras era singurul pește, pur și simplu, dar Vlad avea asemenea mesaje absurde, gen bilețelul de pe ușă, când lipsea: *Dacă n-am venit, vin în câteva minute.*

Eticheta lui Vasile era absurdă doar la prima vedere, fiindcă deasupra biroului lui, un panou scris pe hârtie igienică, dublată, ca să reziste, de un carton de lungimea inscripției, spunea: *We know very well how to make fish soup from an aquarium, but we don't know how to make an aquarium out of fish soup*…,

ceea ce voia să spună aproximativ: DINTR-UN ACVARIU SE POATE FACE O CIORBĂ DE PEȘTE, DAR DINTR-O CIORBĂ DE PEȘTE SE POATE FACE UN ACVARIU? Interogații periculoase pentru anul de grație 1989, dar lui Vlad îi plăcea să se joace cu focul…

Era, într-adevăr, mult timp de când nu mai intrasem în apartamentul lui. Din primăvară. Aproape uitasem: bătaia în ușă, toc-toc-toc de trei ori, număratul până la trei sute, cele două sau trei sau zece minute necronometrate (ooo, câtă dreptate avea să spună „la nimic nu ajung cinci minute, bătrâne", deși el mi le recomandase), apoi răsucitul cheii în yală, o dată, de două ori, de zece ori. Panica bruscă (atunci, nu acum). Zgâlțâitul ușii și, din nou, cheia care se răsucea în gol. Îndărătnicia mea, de neînțeles, de a o deschide, totuși, înverșunarea mea pe acea ușă… Vlad deschizând-o larg și apărând în cadrul ei, ca într-o ramă, din cap până-n picioare, cu prosopul cât o batistuță în jurul taliei, numai cu un șold acoperit. „Cusurul tău, bătrâne, e că iei totul *ad litteram*." Zâmbetul meu năuc, fericit, străduindu-mă discret să nu văd sexul în erecție, doar pe jumătate acoperit de prosopul cât o batistuță: „Și eu, care credeam că… ai întins piciorul, bătrâne, dormeai cumva?" „Nu dormeam, re-gu-lam", calm, și chiar că era necesar să-mi explice, fiindcă zâmbetul năuc-fericit nu-mi dispărea, cred, de pe față, nici după ce, instinctiv, schițasem un salut spre cei doi umeri grăsuți și albi și spre frizura zburlită de deasupra cearșafului, ceea ce-l făcuse pe Vlad să mă invite sarcastic, cu un gest larg. Nu mai știu dacă n-am și făcut un pas înăuntru, în timp ce bâiguiam „săru' mâna" și nici în ce moment am recunoscut-o, în sfârșit, după umeri, pe care-i acoperise între timp, pe iubita mea de atunci, Otilia. ■

(pagini din romanul *Villa Margareta*, Polirom, 2015)